

Hertil knyttedes følgende Diskussion:

Kaptajn Schroll vilde først bemærke, at han ikke havde nedskrevet, hvad han vilde sige; dertil havde han ikke havt Tid. Dernæst vilde han rette en Tak til Præsidiets, fordi det havde rettet en Anmodning til ham om at komme tilstede ved dette Møde, og fordi det havde foranlediget, at han havde faaet Indledningsforedraget tilsendt til Gjennemsyn forinden Mødet, og altsaa derved faaet Lejlighed til at gjøre sig bekendt med dets Indhold. Til den ærede Foredragsholder vilde Taleren ogsaa rette en Tak, fordi han havde givet Tilladelse til, at Foredraget maatte komme Taleren i Hænde forinden Mødet, idet han derved bedre kunde forsvare sig; men han var sig ogsaa bevidst, at han derved paatog sig et større Ansvar med Hensyn til, hvad han vilde sige.

Taleren vilde begynde sin Udtalelse med at rette en Tak til Direktør Slomann for den Kritik, denne havde fremsat med Hensyn til hans Bog om Landbrugsregnskab, og fordi han var kommen tilstede her for at belære Landmændene. Det er altid Landmændene kjært, naar de Herrer Ikke-Landmænd vise Landbruget Interesse. Paa den anden Side kunde Taleren ikke tilbageholde den Bemærkning, at det forekom ham, at den ærede Foredragsholders hele Kritik af hans Regnskab til sine Tider var lidt skarp; forhaabentlig vilde den ærede Foredragsholder derfor finde det i sin Orden, at Taleren paa sine Steder retorkverede. — Hvad den ærede Foredragsholder har sagt om Status' Affattelse, var Taleren enig med ham i, men Status findes ogsaa i Talerens Bog, kun er Opgjørelsen ikke fuldstændig, eftersom Taleren ikke har villet meddele Offentligheden, hvorledes hans pekuniære Forhold ere. Status bliver opgjørt paa den Maade, Hr. Slomann omtaler, men Opgjørelsen er ikke minutøs, idet Taleren ikke vejer sine Svin o. s. v. Opgjørelsen beror nærmest paa et Skjøn over Brugsværdien af de tilstedeværende Besætninger og Inventarium, idet der ikke toges Hensyn til Konjunkturerne, eftersom det vilde gjøre Regnskabet falsk. Naar undtages det, som her var nævnt, troede Taleren imidlertid ikke, der var ret meget, hvorom han kunde blive enig med den ærede Foredragsholder.

Naar den ærede Foredragsholder har pointeret, at Taleren var særdeles glad ved at tumle med Tal, at det hele Regnskab egentlig kun var en Leg med Tal, og det endogsaa Tal som Taleren tildels ikke selv stolede paa, men til hvis Rigtighed han dog paa den anden Side muligvis kunde komme til at nære en farlig Tillid, saa vilde Taleren dertil bemærke, at han havde nu ført Regnskab i 30 Aar, og Regnskabet har i den Tid været ham en solid Støtte og Vejleder. Talerens økonomiske Forhold have ikke været anderledes, end at han har været nødt til at se at faa alt det ud af sin Bedrift, som det paa nogen Maade var muligt for ham at faa ud af den. Han har havt en stor Børneflokk at opdrage og har ikke havt stort andet end Landbruget at leve af, og han var vis paa, at havde han ikke ført Regnskab, havde han ikke nu siddet ved Gaarden. Den ærede Foredragsholder kan nu sige, at det er en Paastand uden Bevis, ligesom han har sagt, at en Del af Talerens Tal ere aldeles unyttige, og Taleren vilde derfor tillade sig at gjøre nogle faa Bemærkninger for at vise, at Regnskabet har været ham en Støtte i praktisk Henseende. I 70'erne brugte Landmændene megen kunstig Gjødning, og havde Taleren ikke havt sit Regnskab at se hen til, var han ikke saa hurtig som da kommen efter, hvad der i den Henseende betaler sig og hvad ikke. Hvad Mejeriet angik, da havde Taleren holdt sig til Bøtterne, og det skjøndt det i 70'erne blev meget stærkt anbefalet, først at man skulde gaa over til Vandmejeri og siden til Ismejeri og endelig senere til Anvendelse af Centrifugen. Talerens Regnskab udviste imidlertid, naar han sammenlignede Udbyttet af Bøttemejeriet og Vandmejeriet, at Bøttemejeriet gav det samme Udbytte som Vandmejeriet, i hvert Tilfælde var det ikke daarligere, og han beholdt da Bøtterne indtil 1888; da maatte han opgive dem, fordi Arbejdsforholdene bleve vanskeligere og vanskeligere.

Taleren har i den Tid, han har besiddet »Lykkenssæde«, anvendt til Grundforbedring paa Bygninger og Jord c. 30,000 Kr. Forud for Jordarbejdet har han altid ved Hjælp af Regnskaberne kunnet anstille en Kalkule og derefter se, om Forbedringerne have betalt sig, eller om der er gjort Fejl. Af

Fejltagelser har Taleren gjort 2, som imidlertid ikke have deres Grund i Regnskabet, men andensteds. Den ene Fejltagelse er, at Taleren i Slutningen af 70'erne og Begyndelsen af 80'erne tillagde Roerne en mindre Foderværdi, end de i Virkeligheden have. Regnskabet udviste godt nok, hvad Roerne kostede at producere, men det kunde ikke vise, hvilken Værdi de have, sammenlignet med Korn. Taleren gjorde nogle smaa Forsøg, men det viste sig her, at Forsøg med Hensyn til Fodringsmidlers Værdi kunne ikke gøres af Enkeltmand. Talerens Fejl var, at han satte $12\frac{1}{2}$ Pd. Roer lig med 1 Pd. Kraftfoder, hvad jo ikke er rigtigt efter Docent Fjords Forsøg. Den anden Fejltagelse var med Hensyn til Solsikkekager. Et Firma i Svendborg indførte dette Foderstof fra Rusland i Begyndelsen af 70'erne, og Taleren, der har havt Lyst til at prøve det nye, var en af de første, der ogsaa skulde prøve det. I det første Aar var han godt fornøjet med at bruge det og købte derfor næste Aar meget deraf, men blev da meget misfornøjet med dets Anvendelse og maatte holde op med Brugen deraf i Marts Maaned, fordi hans Regnskab viste, at Udbyttet blev mindre, og han ikke kunde tænke sig anden Grund dertil end Anvendelsen af Solsikkekager, som han da erstattede med Rapskager og Palmekager, hvorved atter det normale Udbytte fremkom. Taleren havde brugt Solsikkekager i for stor Mængde, thi det viser sig jo ellers, at de ere et godt og nyttigt Foder. Man ser her den Nytte, som Taleren mener at have af Regnskabet, og det skal saa være en Leg med Tal og noget, han ikke stoler paa!

Hvad det Spørgsmaal angaar, hvad der skal forlanges med Hensyn til et Regnskab, da opstiller den ærede Foredragsholder Fordringerne saaledes: »Et Bogholderi for en hvilken som helst Næringsvirksomhed bør være et systematisk Regnskab over Ejendele og Gjæld, over Kjøb og Salg, over Indtægter og Udgifter. Bogholderiet bør ved Driftsaarets Slutning ad en simpel og sikker Vej give en let overskuelig og nøjagtig Oversigt over Aarets Udbytte og den deraf resulterede pekuniære Status, og det bør endelig frembyde en betryggende Kontrol med Rigtigheden af de fremkomne Resultater.

tater.« Deri er Taleren enig med den ærede Foredragsholder, men alle disse Fordringer tilfredsstille Talerens Regnskab, og det vil han fastholde, thi det er endnu ikke bevist, at det ikke gjør det. Taleren stiller imidlertid endnu større Fordringer, thi kan man ikke naa mere end her er nævnt, vilde han ikke føre Regnskab, eftersom det da ikke kunde være ham nogen Støtte i hans Bedrift. Hvad her er nævnt, kan man faa at vide ved at opskrive Pengene, der gaa ud og ind, og ved at føre Bog over Tilgang og Afgang af Korn for at kontrollere, at der ikke bliver stjaalet, men det er ikke tilstrækkeligt. I Landbruget skal efter Talerens Mening Hovedvægten lægges paa Detailregnskaberne. De ere Hovedsagen. Det er gennem dem, man skal kontrollere de enkelte Driftsgrene; det er Hovedsagen, naar man vil leve som Landmand. Man har et Fingerpeg derom i det Arbejde, som Professor Segelcke udførte i 60'erne, da han i Mejeriet fik indført Thermometer og Vægt, kort sagt fik et virkelig rationelt Regnskab indført der. Uden dette Regnskab vilde Danmarks Smør ikke have været, hvad det nu er: en vigtig Indtægtskilde. Det er imidlertid ikke tilstrækkeligt at have et saadant enkelt Detailregnskab; der maa flere saadanne til for de forskjellige Grene af Bedriften, thi først derved bliver en fuldstændig Kontrol mulig. Det er ikke nok at vide, hvor megen Mælk der gaar ind i Mejeriet, og hvor meget der af de færdige Produkter gaa ud derfra; man maa ogsaa vide, hvad Produktionen af Mælken koster, og paa samme Maade stiller det sig med de andre Grene af Bedriften. Naturligvis er der Grænser for, hvor vidt man kan gaa i saa Henseende; heldigt var det imidlertid, om man kunde kontrollere, hvad hver enkelt Ko giver i Form af Mælk og Kjød for det Foder, den fortærer, men man kan jo ikke tilmaale hver enkelt Ko, hvad den vil æde; man maa sige, at tilsammen have Køerne fortæret saa og saa meget, og saa tilnærmelsesvis beregne det for hver enkelt Ko. Paa lignende Maade stiller det sig med Arbejder i Marken. Man kan skrive op, hvor megen Arbejdskraft der er gaaet til at harve og pløje en Mark, men naar den er delt i mange Stykker, kan man ikke sige, at det Stykke har kostet det og

det Stykke det; det vilde være umuligt. Taleren har fundet den Grænse, han bruger i sit Regnskab, praktisk, og den bestaar i, at der er en Konto for Engene, en for Husholdningen — som forarger den ærede Foredragsholder saa meget —, en for Kvægbesætningens Vedligeholdelse o. s. v. o. s. v. Alle disse Detailregnskaber ere egentlig det vigtigste, men for at faa en Oversigt over det hele og Kontrol med Rigtigheden, bør de samles i ét Hovedregnskab, der kan gjøres op efter det dobbelte Bogholderis Form eller paa den Maade, som Taleren har gjort, eller hvorledes man vil. Den Form, der er den letteste, er den bedste, naar den blot sikrer Regnskabets Rigtighed.

Taleren skulde nu gaa lidt nærmere ind paa, hvad den ærede Foredragsholder kalder Leg med Tal og paa en Udtalelse i Foredraget, der lyder saaledes: »I hvilken Grad de forskellige Grene af en Landbrugsbedrift ere kjædede ind i hinanden ses allerhaandgribeligst deraf, at medens Omsætningen mellem de forskellige Konti, indbyrdes, mellem de forskellige Grene af Bedriften, hos Hr. Schroll er omtrent 21,000 Kr., beløber den virkelig forretningsmæssige Omsætning for hele Aaret, det effektive Salg af Bedriftens Produkter, sig kun til 13,000 Kr. Det er paa denne overordentlig lille Omsætning, paa disse 13,000 Kroners Salg, at hele Nettoudbyttet, som Hr. Schroll angiver til omtrent 6000 Kr., er tjent. De 21,000 Kr. Omsætning indenfor Bedriftens forskellige Grene kan Hr. Schroll fordele og flytte omkring med mellem de forskellige Konti, saa meget han lyster, det kommer ganske ud paa et og gjør ham hverken rigere eller fattigere.« Beviset for, at Taleren leger med Tal, fører den ærede Foredragsholder saaledes, at han siger: Da Græsmarken staar opført med et Nettoudbytte af c. 1800 Kr., Engene med et Nettoudbytte af c. 1700 Kr. o. s. v., medens Mælkeproduktionen har givet et Underskud af 2048 Kr., burde Hr. Schroll ikke befatte sig med Mælkeproduktion, men lægge mere ud til Græs. Er det ikke rigtigt? (Direktør Slomann: Jo, paa en Maade.) Det er imidlertid en Misforstaaelse. Naar der er Tale om, hvilke Afgrøder der have betalt sig bedst, skal man se paa Regnskab Nr. 2 i Talerens Bog. Det vil deraf fremgaa, at Korn har givet et Nettoudbytte af 59 Kr. pr. Td. Land, Roer et Netto-

udbytte af 79 Kr. pr. Td. Land, Græsmarkerne et Nettoudbytte af 59 Kr. pr. Td. Land, Engene et Nettoudbytte af 56 Kr. pr. Td. Land. Efter dette skulde Taleren altsaa dyrke hele Arealet med Roer; men her viser det sig, at en Ikke-Landmand kan ikke læse rigtigt ud af et Landbrugsregnskab. Er man ikke Fagmand, læser man galt. Fordi Roerne have givet et stort Udbytte, er der dog en Grænse for, hvor mange man kan dyrke, naar de skulle udnyttes med Fordel. Navnlig misforstaar den ærede Foredragsholder hele Situationen, naar han siger, at da Mejeridriften har givet Underskud, burde Konsekvensen være, at den blev lagt ned. Sagen er den, at Talerens Køer have i det paagjældende Regnskabsaar fortæret Korn, Græs, Hø og Roer for ialt 4762 Kr., indkjøbte Foderstoffer for 1576 Kr.; det giver omtrent 6340 Kr. Lægges hertil Driftsudgifterne, bliver det i det Hele c. 8700 Kr., og herpaa er der blevet en Mindreindtægt af 2048 Kr. I Landbruget har man nu imidlertid Valget imellem at dyrke forskellige Planter, og det gjælder da at dyrke dem, der betale sig bedst. Hvad Værdiansættelsen for Roer, Græs og Korn angaar, da har Taleren holdt sig saa nær som muligt til den Værdi, som disse Afgrøder have, saaledes at naar Kornet har været sat til Salgsværdien, er Værdien for 1 Pd. Roer sat til $\frac{1}{10}$ af Værdien af 1 Pd. Korn o. s. v., og naar der saa bliver Tab, skal dette Tab ikke lægges paa Græs alene, paa Roer alene, eller paa hvad det nu er, men paa alt, hvad Køerne have faaet at æde. Der er ikke nogetsomhelst, der viser hen til, at Køerne vilde have givet et bedre Udbytte, hvis de ikke havde faaet Hø eller Græs. Spørgsmaalet bliver da — og deri ligger Regnskabets Betydning — naar man staar med disse Fodringsmidler, naar man er nødt til at dyrke Græs og Roer: Gjøres de bedst i Penge ved Mejeridrift eller ved Opdræt eller paa anden Maade? Dersom det viser sig, at man kan faa mere for Roerne ved Opfodring af Tillæg end ved Mejeridrift, vil man naturligvis særlig lægge sig efter det første, men da Tillæg og Mejeridrift betinge hinanden, kan man ikke aldeles ophæve Mejeridriften, fordi man fortrinsvis vil lægge sig efter Tillæg. Hidtil har det hos

Taleren viist sig bedst, at holde Tillæget indenfor saadanne Grænser, at det er tilstrækkeligt til at rekruttere Besætningen og derimod forcere Mejeridriften saa meget som muligt, og man kan ikke bygge paa det Resultat, som et enkelt uheldigt Aar giver, men kun paa den Erfaring, som indvindes gennem de aarlige Opgjørelser. — Naar den ærede Foredragsholder siger, at de 21,000 Kr. kan Taleren flytte om med, saa meget han vil, han vil derved blive hverken rigere eller fattigere, saa vil Taleren dertil sige, at disse 21,000 Kr. skrive sig fra Græs, Roer og Korn, som i Aarets Løb er brugt til Heste, Malkekøer, Opdræt, Svin og i Husholdningen, og han vil da spørge, om det ikke har sin Betydning, at de Fodringsmidler, der anvendes, blive anvendte paa den Dyreklasse, der betaler dem bedst, og naar man da gennem sit Regnskab kan faa at vide, paa hvilken Maade det betaler sig bedst at anvende disse Værdier, er det da en Leg med Tal, er det et unyttigt Arbejde at regne ud, paa hvilken Maade det betaler sig bedst at anvende sit Korn, sine Roer o. s. v.? Og vil det ikke have sin Betydning at vide, om der ikke bruges f. Ex. 1000 Kr. mere i Husholdningen end nødvendigt? Vil alt dette ikke have nogen Indflydelse paa Udbyttet? Taleren skulde se lidt nøjere herpaa.

Som det fremgaar af Regnskabet er der opfodret paa Malkekøerne 122,946 Foderenheder, og af disse er der blevet produceret 147,777 Pund Mælk, idet der er brugt 83 Foderenheder til 100 Pund Mælk. Af Mælken er der produceret 5192 Pund Smør. Efter Gjennemsnittet af de sidste 5 foregaaende Aar har Taleren kun brugt 63,5 Foderenheder til Produktionen af 100 Pund Mælk, og havde Aaret altsaa været normalt, vilde han istedetfor de 147,777 Pund Mælk have faaet 193,600 Pund Mælk, som vilde have givet 6760 Pund Smør, istedetfor at han kun fik c. 5200 Pund. Havde han nu ikke havt sine Detailregnskaber at se hen til, havde han slet ikke vidst, hvorledes det egentlig havde stillet sig. Det var da gaaet ham som den Mand, der i »Ugeskrift for Landmænd« havde opgjort sit Regnskab, der var ført efter det dobbelte Bogholderi, og klagede over Aarets Slethed, men

vidste ikke, hvormange Foderenheder han havde brugt til 100 Pund Mælk. Han vidste ikke, at han havde brugt 102 Foderenheder for at producere 100 Pund Mælk. Saa man hen til alt dette, vilde Taleren spørge, om det var et unyttigt Arbejde at faa konstateret, at hans Produktion i ét Aar er gaaet ned fra 6700 Pund Smør til 5200 Pund, skjøndt der har været anvendt den samme Fodermængde. De Folk, der anvende det dobbelte Bogholderi, forkaste Detailopgjørelserne af Doktrinarisme; de sige, det skal være regnskabsmæssigt og tænke ikke paa, at det, som Landmændene netop trænge til, er Kontrol med Detaillerne i Bedriften. For Taleren staar det saaledes, at det er ligegyldigt, om det Hele er regnskabsmæssigt eller ikke; hvad det kommer an paa, er at føre et Regnskab, ved Hjælp af hvilket man kan have Kontrol med Driften i alle dens Enkeltheder. Naar man om Efteraaret kører Roer hjem, skal man vide, hvormange man har, optegne det og holde Kontrol med, hvortil de bruges, om nogle ere frosne og raadne o. s. v. Det skal alt komme frem i Regnskabet. Taleren flytter aldeles ikke om med Tallene. Alt maales nøjagtigt, naar det føres ind, og naar det føres ud; der er Kontrol med, hvad enhver Ting bruges til; det vil Taleren vide, og det har praktisk Betydning at faa det at vide. Der kan af en Sum af 21,000 Kr., som der her er Tale om, let tabes 3000 à 4000 Kr., men det er naturligvis noget, som en Direktør for et Saltværk ikke kan forstaa. Hvad der i Husholdningen bruges af Gaardens Produkter, maa ogsaa indføres i Detailregnskaberne, og gennem dette Regnskab med Husholdningen viser det sig ogsaa, om man ikke er ødsel og bruger formeget. Taleren vidste saaledes Exempel paa, at en Husjomfru har været skjødesløs med Behandlingen af Flæsk. Det blev fordærvet, saa at hun ikke turde give Folkene det, for at de ikke skulde klage til Principalen, eftersom det vilde have forvoldt hende Ubehageligheder, og hvad gjorde hun saa? Hun gravede det ned i Haven. Saadanne Ting faar man ikke at vide, naar man ikke fører Regnskab over hver enkelt Gren af Bedriften. Gjøres dette, skal det nok vise sig, naar Forbruget ikke har været, hvad man kalder normalt. Man kan ikke sige til Husholdersken: En Kostdag beløber sig

til saa meget; saa mange Penge faar Du, og Resten maa Du selv beholde; thi naar der blev Underskud, hvad saa? Skulde man saa sulte? Alt skal naturligvis gøres saa billigt som muligt, men saaledes, at det kan forsvares, og Resten beholde vi selv. Det kan nu være, at den Maade at føre Regnskab paa ikke er regnskabsmæssig, men den er praktisk og nødvendig, naar man vil leve som Landmand.

Hvad Nettoudbyttet angaar, da kan den ærede Foredragsholder heller ikke forstaa det, men det er, fordi han ikke er Landmand. Det regnskabsmæssige Udbytte fremkommer, naar man medtager Skatter, privat Forbrug, Fonds o. s. v.; for Taleren gjælder det imidlertid ogsaa om at finde det Nettoudbytte, som Ejendommen giver uden at tage Hensyn til Skatter — som kunne variere meget for de forskjellige Ejendomme — og det private Forbrug — som ogsaa kan variere meget, eftersom man lever tarveligt eller flot, er en større eller mindre Familie o. s. v. — og det regnskabsmæssige Udtryk er i dette Tilfælde 6012 Kr. 79 Øre. Det er det Nettoudbytte, som Gaarden har givet i det paagjældende Aar, og som er meget lille, kun 43 Kr. pr. Td. Land eller c. 20 Kr. mindre end i tidligere Aar. Det er imidlertid aldeles tilfældigt, at Taleren har faaet det Aar frem, og da han ikke har villet fremstille Landbrugets Stilling som daarligere end den er, har han udtrykkelig bemærket, at han i det Aar har haft flere Extraudgifter, som strængt taget ikke kunne lægges det Aar til Last, og vare de ikke medtagne vilde Nettoudbyttet have været 6880 Kr. Holdes disse imidlertid ude af Betragtning, er der derimod to andre Summer, der bør tillægges, nemlig 2111 Kr., som er Værdien af det mindre Mælkeudbytte, der er faaet; og 428 Kr., som er den manglende Indtægt af 7 Tdr. Land, og derved stiger Nettoudbyttet til 8552 Kr. eller til 61 Kr. pr. Td. Land. Disse 2 Tal angive Aarets Nettoudbytte, naar der kun tages Hensyn til Konjunkturerne (Skriftet Pag. 52).

Der er af den ærede Foredragsholder udtalt, at Taleren stolede formeget paa sine Tal, og Grunden hertil er, at Taleren bruger 3 Decimaler. Kornet maales og vejes i Laden, og Rigtigheden af det Tal, som faas her, kontrolleres ved Udmaa-

lingen. Saasnart det stemmer indenfor et vist Spillerum, siger Taleren, at det er saa rigtigt, som han kan faa det. Med Mælken gaar det paa samme Maade. Naar Taleren bruger 3 Decimaler, er det for at faa de regnskabsmæssige Tal saa nøjagtige som muligt; bruger han kun 2 Decimaler, bliver Unøjagtigheden for stor. Men fordi Taleren bruger mange Decimaler, er man ikke berettiget til at sige, at han har for stor Tillid til sine Tal; det vil han protestere imod.

Endelig er der sagt, at Talerens Regnskab er for kompliceret. Man kan nu vistnok blive enige om, at Opmaaling, Notering af Af- og Tilgang, Førelse af Arbejdjournalen o. s. v. maa blive det samme saavel i det dobbelte Bogholderi som i Talerens, da man jo for begges Vedkommende skal have det samme at vide. Hos Taleren ere alle disse Noteringer indrettede saa simpelt som muligt, og det kan vel ogsaa gøres i det dobbelte Bogholderi, men der er man dog tilbøjelig til strax at omsætte Alt i Penge. Naar man hos Taleren udmaaler Havre til Hestene, skrives det simpelt hen op, hvor meget der hver Gang er givet, og disse Tal røres der ikke ved, før Aaret er omme; da multipliceres de med Kornprisen for hver Gang, og man har da Beløbet for hele Havremængden. I det dobbelte Bogholderi vil man derimod som sagt omsætte Havren i Penge strax og føre det ind paa Hestenes Konto. Hvad Opgjørelsen angaar, da er den, naar den indskrænkes til at opfylde de Fordringer, som den ærede Foredragsholder fremsatte, lettere at udføre ved det dobbelte Bogholderi end ved Talerens Regnskab, men Taleren vil ikke føre dobbelt Bogholderi, der indskrænker sig hertil, det har ingen Betydning for ham.

Hvad det Spørgsmaal angaar, om det dobbelte Bogholderi eller Talerens Regnskabsform skal blive Normen for det fremtidige Landbrugsregnskab, da vil Taleren sige, at han ikke venter, at hans Regnskabsform skal blive akcepteret, ikke paa nogen Maade. Længe før Taleren blev sin egen Mand, har han spekuleret paa, hvorledes han skulde faa en Form frem for Førelsen af et Landbrugsregnskab, saaledes at den var nogenlunde tilfredsstillende og kunde give de Oplysninger, som han kunde ønske. Den Gang — det var i 60'erne — fore-

laa der ingen Anvisning til at føre det dobbelte Bogholderi, i hvert Fald kunde Taleren ikke faa fat paa nogen Vejledning, og paa Grundlag af forskellige Anvisninger, som han var kommen i Besiddelse af, konstruerede han da sit Regnskab. Grundprincippet herfor er Detailregnskaber, kontrollerede ved en samlet Opgjørelse. Af og til har Talerens Regnskabsform faaet nogle Forbedringer, først paa Grundlag af Professor Segelckes og senere paa Grundlag af Inspektør Buus's og Andres Arbejder. Naar Taleren nævner Professor Segelckes Navn, uden i denne Forbindelse at tage Hofjægermester J. Friis's Navn med, er det, fordi Professor Segelcke er den, der, hvad denne Sag angaar, har virket udadtil i det praktiske Liv, medens Hofjægermester Friis, som ogsaa har sin Del af For-tjenesten, har virket mere i det stille, og derfor er hans Navn ikke slaaet igjennem.

Taleren vidste, som alt berørt, godt, at hans Regnskabsform ikke vilde blive almindelig adopteret, og til dem, der ikke vilde føre det, vilde han sige: Før det enkelte Bogholderi, det er tilstrækkeligt, naar det bliver indrettet saaledes, at der fremkommer Konti for Detaillerne, saa mange som kunne overkommes, og som kunne kontrolleres ved det enkelte Bogholderi. Skal man derimod have fuld Nytte af Regnskabet, maa man, mener Taleren, føre Regnskabet efter hans Form. Hvad fremtidige Regnskabsformer angaar, da siger Taleren ikke, at der ikke kan fremkomme nogle, der ere baade simple og bedre end hans, men hvorledes de skulle blive, beror paa den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole; derfra skal Impulsen udgaa. Det er gennem Kandidaterne, der fra denne Anstalt udgaa til Arbejdet i Landbrugsskolerne, at man skal naa at faa fastslaaet en Form, der kan nyde almindelig Tillid og blive almindelig antagen. Først da vil man faa et Landbrugsregnskab, som alle ville føre, og Taleren antog, at der da vilde fremkomme to Former, en lettere og en sværere.

Direktør Slomann: Kaptajn Schroll slog i Begyndelsen af sin Udtalelse paa, at man med Hensyn til det Spørgsmaal, der forelaa, skulde være Fagmand. Taleren vilde imidlertid gjøre opmærksom paa, at det, som det her drejer sig om,

ikke er Landbrug, men Bogholderi, og hvad dette angik, troede Taleren at være Fagmand. Status var der Enighed om, og derfor skulde Taleren ikke komme nærmere ind derpaa, men kun sige, at hvad han finder uheldigt er, at Status hos Kaptajn Schroll svæver i Luften, idet der ikke er Sammenhæng mellem den og det øvrige; den opsamler, hvad den finder paa sin Vej, men faar ikke alt med. At den Vejledning, som Kaptajn Schroll har havt gennem sine Tal, har været til Gavn for ham, og at han ikke nu vilde have siddet ved Gaarden, hvis han ikke havde ført Regnskab, tvivlede Taleren ikke om. Det er jo nemlig klart, at Kaptajn Schrolls Regnskab, selv om det er mangelfuldt, er bedre end intet Regnskab, og et Regnskab, som han selv har skabt og kan tumle med i alle dets Enkeltheder, kan naturligvis ogsaa være vejledende for ham. Hvad Taleren har konstateret, er kun, at de almindelige Principer, hvorefter det er planlagt og indrettet, ikke kunne betragtes som Mønstre for et Bogholderi. — Beregningen af Nettoudbyttet skulde Taleren ikke sige noget om. Kaptajn Schroll siger selv, at det er ikke regnskabsmæssigt, ikke korrekt opstillet og fremhæver Grundene, hvorfor det er opstillet, som det er. At Mejeriregnskabet har gavnet Mejeridriften, er der ikke Tvivl om. Om disse Kalkulationer vedrørende Mejeriet gjælder imidlertid det samme som om Kalkulationerne vedrørende Landbrugsregnskabet, at de ere udmærkede, og Kaptajn Schroll tager fejl, naar han tror, at Taleren forkaster dem; tværtimod, Taleren har fremhævet, at han ikke forkaster dem eller undervurderer deres Betydning, men det er kun ikke Bogholderi og har ikke noget med Bogholderi at gjøre. I enhver Industri maa man anstille den Slags Kalkulationer, som ere vejledende for Bedriften, men de have ikke noget med Bogholderi at gjøre. Hvad alle de Konti angaar, som Kaptajn Schroll omtaler i sin Bog, da ere de udmærkede, men de kunne ogsaa anvendes i det dobbelte Bogholderi. At Detailregnskaberne ere det vigtigste, kunde Taleren ikke fastholde, og hvad han navnlig vil fremhæve, er, at der ikke er Tvivl om, at der ikke i Danmark er flere end 10 eller 20 Landmænd, der føre saamange Detailregnskaber som Kaptajn

Schroll. Theoretisk set vilde det naturligvis være fortræffeligt, om alle Landmænd førte saadanne, men de gjøre det ikke, thi hvad der først og fremmest maa være det vigtigste for Landmænd som for andre er at se, hvad der tjenes. — Hvad Mælkeproduktionen og Græsmarkerne angik, gik Kaptajn Schroll udenom, hvad Taleren havde paavist med Hensyn til den Tillid, man kunde skjænke de fremsatte Tal. Kaptajn Schroll sagde, hvad der er en Selvfølge, at det ikke kommer an paa, at Græsmarkerne give stort Udbytte, men paa at de give Udbytte ved Driften, og derfor siger Taleren, at de 1800 Kr., der ere opførte som Overskud for Græsmarkerne, ere uden praktisk Betydning, eftersom det er Mælkeproduktionen, der tjener Pengene og ikke Græsmarkerne. Der var forskellige Bemærkninger i Kaptajn Schrolls Udtalelser, som Taleren ikke skulde komme ind paa, dels fordi han ikke kunde følge med, og dels fordi det var noget, der slet ikke havde noget med Bogholderi at gjøre, og saaledes ikke var Indvendinger mod, hvad Taleren havde fremført. Hvad Talerens Bemærkning om de 21,000 Kr. angaar, hvilken Bemærkning Kaptajn Schroll følte sig stødt over, da er det klart, at Taleren har Ret. Kaptajn Schroll bliver hverken rigere eller fattigere, om han flytter nok saa meget om med dem. Det er muligt, at Kaptajn Schroll ser, hvorledes enkelte Konti staa med Overskud, andre med Underskud, men det ser man ogsaa af Tabellerne, saa den Opstilling har ikke nogen praktisk Betydning, og Kaptajn Schroll har heller ikke gjendrevet, hvad Taleren har anført derom. Taleren maatte fastholde, at disse 21,000 Kr. kunde lige saa godt staa paa én Konto. Hovedresultatet bliver det samme. Denne minutiøse Fordeling paa alle disse forskjellige Konti er uden praktisk Betydning. Hvad Kaptajn Schrolls Bemærkning om Roerne angik, da mente Taleren ikke, at man behøvede at føre Regnskab for deres Skyld, som vare raadnede op; man kunde jo ganske simpelt sondre de gode fra; dermed havde man en Opgjørelse. — Den Hovedfordel, som Kaptajn Schroll vil have af sit Regnskab, er, at han derigjennem fremmer Paapasseligheden, men i en større Bedrift er det umuligt for den, der leder det hele, at

give sig af med alle Detailler; han maa stole paa sine Folk og se igjennem Fingre med noget. Naar man vender Ryggen til, gaar det ikke altid, som man vil have det, men det maa man finde sig i. Kaptajn Schrolls Bemærkning om Nødvendigheden af at have de mange Decimaler bekræfter Talerens Opfattelse, at Kaptajnen tror, at hans Tal ere nøjagtigere, end de efter Talerens Mening kunne være.

Forpagter Jansen har havt megen Glæde af at læse Kaptajn Schrolls Bog og skylder ham Tak for alle de Vink, han derigjennem har faaet. Han mente imidlertid, at man ikke var kommen sammen her for at diskutere dette Regnskab, men for at faa at vide, under hvilken Form et Landbrugsregnskab passende skulde føres, og det ikke alene, naar der var Tale om store Jordbrugere, men ogsaa om smaa Jordbrugere. Det kan nemlig ikke længere anses for at være rigtigt, at man siger, at Regnskab er nødvendigt for de store Jordbrugere, men ikke for de smaa. Den Tid er forbi, da de smaa Jordbrugere kunde have alt i Hovedet, thi Forholdene have forandret sig; der maa skrives op og føres et regelmæssigt og ordentligt Regnskab, og det maa ske under en saadan Form, at det er let forstaaeligt. Den ærede Foredragsholder har ført et Forsvar for det dobbelte Bogholderi og sagt, at det er det eneste Bogholderi, der eksisterer; men dette er meget sørgeligt, thi den Regnskabsform er ikke populær. Er det den eneste Regnskabsform, der kan benyttes, er dermed hele Regnskabsvæsenet slaaet ihjel for Landbruget. Den ærede Foredragsholder ryster paa Hovedet, men Taleren troede, at naar man kom ud til den mindre Landbruger dermed og forlangte, at han skulde føre det, vilde det have samme Virkning paa ham, som naar en Tyr faar en rød Klud over Hovedet. Det kan være, det bliver Fremtidens Regnskab, om 50 eller 100 Aar, men for Øjeblikket maa det hele tages paa en anden Maade, og det kan ogsaa gøres. Man kan indrette det paa den Maade, at man begynder med Status og slutter med Status og fører en Kassebog og en Hovedbog, der ikke har for mange Konti. For en Husmand ville 4 à 5 Konti være tilstrækkelige, for en Gaardmand 10 og for en større Jordbruger 30 à 40. Paa den Maade kan man faa den samme

Regnskabsform indført baade i de smaa og i de store Jordbrug. Derhos bør Regnskabet være affattet saaledes, at et Brugsregnskab kan uddrages deraf uden at give Indblik i Mandens private Affærer. Det havde været heldigt, om Kaptajn Schroll havde fulgt den Vej; derved havde han undgaaet at have noget i sit Regnskab, som han ikke vil frem med.

Hofjægermester J. Friis vilde ikke undlade at bemærke, at han ansaa det dobbelte Bogholderi som det korrekte og har ført det fra 1859 til 1892, men dette forstaaet saaledes, at Taleren ligesom Kaptajn Schroll anser det for nødvendigt, at alle Detailler noteres; thi ellers er det umuligt for Landmanden at se, hvorledes Status er; og at faa alt noteret, er ikke saa vanskeligt. I en større Bedrift er der Medhjælpere, som hver fører Bog over, hvad der sorterer under ham, og det bliver saa opgjort hver Maaned. Paa den Maade lettes Førelsen af Detailregnskaberne overordentligt, og de maa føres for at se, hvorledes Produkterne betale sig, anvendte paa forskjellig Maade. For 20 Aar siden forstode Landmændene ikke, det var nødvendigt at føre Regnskab, men nu er Trangen dertil kommen, og det er navnlig Andelsmejerierne, der have ført det med sig. Det dobbelte Bogholderi er efter Talerens Mening det eneste, ved Hjælp af hvilket der kan føres Kontrol, og det er ikke saa vidtløftigt, som man tror. (Taleren fremlagde Særtryk af sin Artikel i Landbrugsordbogen om Landbrugsbogholderi, saa at enhver af de Tilstedeværende, der havde Lyst til at gjøre sig bekendt dermed, kunde erholde et Exemplar deraf.)

Landbrugskandidat Iversen: En Gaardmand havde sagt til Taleren: »Vi regne ikke med andet end det, vi faa Penge for,« og denne Udtalelse havde øjeblikkelig faaet Indflydelse paa Talerens Opfattelse med Hensyn til et Landbrugsregnskabs Indretning. Der maatte foretages en Deling af Regnskabet saaledes, at den ene Del er Pengeregnskabet, den anden Del Kalkulationerne, og hvis de Herrer Direktør Slomann og Kaptajn Schroll indbyrdes kom til at drøfte denne Sag, vilde de vistnok ogsaa blive enige om, at Pengeregnskabet maa føres for sig og Kalkulationerne eller Driftsstatistikken for sig. Naar man egentlig skulde give Mejeriregnskabet

et Navn, skulde man ikke kalde det Regnskab i den almindelige Betydning, dette Ord har, thi det falder ikke ind derunder, men »Driftsstatistik«, og skulde Taleren sige, hvor Tyngdepunktet i Regnskabet ligger, maatte han sige, at det ligger i Driftsstatistiken. Foretager man derfor en saadan Deling af Regnskabsvæsenet, vil der vistnok ikke være saa stor Meningsforskjel mellem de to ærede Herrer, som man skulde tro. Det, der er Skjellet imellem, er, at Kaptajn Schroll tillægger Driftsstatistiken en stor Betydning og indlemmer den i Regnskabet, medens Direktør Slomann betragter Driftsstatistiken som noget, der ikke vedkommer det egentlige Regnskab. Hvad der savnes i Landbruget er en Driftsstatistik, hvad Stalde, Afgrøder o. s. v. angaar, og det vil ikke blive let at faa indført et Landbrugsregnskab, undtagen man kommer til en saadan Deling, som her er antydnet. Men sker det, ville de Anskuelse, der nu staa skarpt ligeoverfor hinanden, let kunne mødes.

Kaptajn Schroll: Naar den ærede Foredragsholder har udtalt, at det ikke specielt er Landbruget, der tales om, har Taleren misforstaaet det hele. Han troede tværtimod, at det var Regnskab for Landbruget, der skulde tales om, og hvorledes det bedst skulde være indrettet. Efter Talerens Mening er det ikke det vigtigste, at Regnskabet er formfuldendt efter den almindelige Mening om, hvad der er regnskabsmæssigt, men at det er et Regnskab, som Landmændene kunne have Gavn af at føre. Naar Taleren nu hører Hr. Iversen gaa saa vidt, at han ikke længere vil kalde Mejeriregnskabet for et Regnskab, men for en Driftsstatistik, saa kan Taleren ikke forstaa den Indrømmelse, som Hr. Iversen her vil gjøre den ærede Foredragsholder. Man bør fastholde, at Regnskabet med Mælken og Mælkeriprodukterne er om ikke et Regnskab i den Forstand, hvori Regnskabsførere ex professo tage dette Ord, saa dog et Regnskab med Produkter. Og naar den ærede Foredragsholder vil fastholde, at Detailregnskaber ikke have væsentlig Betydning, skal Taleren ikke komme ind paa en Gjentagelse af, hvad han tidligere har sagt, men kun minde om, at han har paavist, at Udbyttet af et vist Kvantum Foder kan variere overordentlig stærkt og

Indtægten selvfølgelig ligesaa meget, og deri ligger Berettigelsen til at have Detailregnskaber for Driften paa alle Punkter: paa Mælkeriets Omraade, paa Svineproduktionens Omraade o. s. v. Man kan dyrke Roer og faa et højest forskjelligt Udbytte, og hvilken Betydning har det da ikke at kunne kontrollere den Fremgangsmaade, man har fulgt til de forskjellige Tider og ikke i saa Henseende stole paa sin Hukommelse? Med Hr. Jansen er Taleren enig i, at der skal begyndes med Status, og det er en Fejl, at Taleren ikke har begyndt sit Regnskab dermed, men Grunden er, som angivet, at han ikke vil fremlægge alt vedrørende sin økonomiske Stilling. Den ærede Foredragsholder fastholder stadig, at Fordelingen af de 21,000 Kr. er uden Betydning; dette kan Taleren ikke forstaa, ligesaa lidt som han kan indse, at det er ligegyldigt, enten man bruger 4.521 Pund Mælk eller 4.529 Pund Mælk til 1 Pund Fløde. Man kan efter Talerens Mening kun faa de rigtige Tal frem, naar Decimalerne ere rigtige.

Direktør Slomann: Hr. Jansen mente, at Regnskabs-sagen er slaaet ihjel, hvis man vil holde sig til det dobbelte Bogholderi, men det tror Taleren ikke; naar det kun bliver fremstillet paa rigtig Maade, vil enhver Landmand kunne forstaa at anvende det. Det er ganske rigtigt, at fra et Landbrugsregnskab bør private Indtægter holdes ude, thi ellers faar man ikke nogen rigtig Forestilling om, hvad Landbruget indbringer, men noget andet er, naar man som Kaptajn Schroll holder de Landbruget paahvilende Afgifter, saasom Skatter, Assurance, Renter og lignende Udgifter ude af Regnskabet. (Kaptajn Schroll: Overalt, hvor der er talt om Nettoudbyttet, er der blevet gjort opmærksom derpaa.) Taleren glædede sig over at høre, at Hofjægermester Friis hylder Benyttelsen af det dobbelte Bogholderi, hvad Taleren forøvrigt vidste i Forvejen, eftersom han har læst Referatet af Forhandlingerne, dengang Regnskabssagen var for forrige Aar i Landhusholdningsselskabet, ligesom han ogsaa kjendte den Artikel, som Hofjægermester Friis har skrevet om Landbrugsbogholderi i Landbrugsordbogen, og som er bleven fremlagt her ved Mødet af Hofjægermesteren. Taleren kunde underskrive alt, hvad der deri er udtalt om det dobbelte Bogholderi. Man kan ikke sige,

at Taleren forkaster Detailler, men han mener kun, at da det dobbelte Bogholderi frembyder den Fordel, at man kan tage saa faa og saa mange Detailler, man vil, og da der vistnok ikke er mange Landmænd, der bruge mange Detailler, hvorfor saa ikke give dem et Regnskab, i hvilket Detaillerne kunne udelades. Til Hr. Iversen vilde Taleren sige, at det er rigtigt, at det er Pengene, det kommer an paa. Hvad der ligger indenfor Bedriften, indenfor det Stofskifte, der foregaar i de forskjellige Grene af Landbruget, kan det være interessant at følge, men Taleren maatte fastholde ligeoverfor Kaptajn Schroll, at derved bliver man ikke rigere eller fattigere; det eneste, der tjenes paa, er Salget, og Salgsudbyttet maa derfor blive Nr. 1. (Kaptajn Schroll: Og at producere billigt.) Ja, ganske vist, derpaa gaa jo alle Bestræbelser ud. Hvad Spørgsmaalet om Mejeriregnskabet angaar, da vil Taleren ubetinget holde med Kaptajn Schroll. De Mejeriregnskaber, der offentliggøres i Mejeritidenden, ere ubetinget Regnskaber. Ved Mejeridriften kan man undvære det dobbelte Bogholderi, fordi det er et rent Kasseregnskab. Kun ét mangler der i et saadant Mejeriregnskab, og det er et vigtigt Punkt, nemlig hvad Taleren vil kalde Afskrivningen paa Maskiner, hvad jo under visse Forhold kan blive ret ubehageligt for Andels haverne. En saadan Afskrivning vil let kunne foretages ved det dobbelte Bogholderi. Med Hensyn til Decimalerne har Taleren ikke sagt, det er ligegyldigt, om der ved en Vægtangivelse staar 4.529 eller 4.521, forsaavidt Tallene ere rigtige, men hvad han har fremhævet, er netop det, at man ikke véd, hvilke af dem der ere rigtige.

Ingeniør Wøldike: Efter hvad der foreligger, mener den ene Part, at det dobbelte Bogholderi er det rigtige, og den anden Part er af den modsatte Mening. Taleren troede imidlertid ikke, at der behøvede at være saa stor Dissens. Begge Fordringer kunne fyldestgøres ved at faa lavet en Form for det dobbelte Bogholderi, som er simpel og i Stand til at optage alle Detailler. En Regnskabsform, der opfylder disse Betingelser, havde Taleren konstrueret, og han gjorde Rede for, efter hvilke Principer den var dannet, og paa hvilken Maade Regnskabet let kunde føres.

Landbrugskandidat Iversen mente at være berettiget til ikke at indordne Professor Segelckes og Hofjægermester Friis's »Regnskab« under Regnskab i egentlig Forstand, eftersom de Herrer selv kalde det Optegnelser vedrørende Mejeridriften. Derimod kunne disse Optegnelser indordnes under Betegnelsen »Driftsstatistik«.

Kaptajn Schroll: Naar den ærede Foredragsholder mener, at saadanne Detailregnskaber, som Taleren havde, ikke bleve førte i Almjndelighed, vilde Taleren dertil svare, at det dobbelte Bogholderi har nu været kjendt i meget lang Tid, men har desuagtet ikke vundet stor Udbredelse. Hvad Afskrivningen paa Inventar angaar, som den ærede Foredragsholder synes at antage kun kan ske ved det dobbelte Bogholderi og ikke ved Talerens Regnskab, da skulde Taleren bemærke, at han bærer sig ad paa den Maade, at han ender Aaret med en Status, som er kjædet sammen med Regnskabet, hvis Rigtighed den konstaterer, men opstiller — saafremt Forholdene f. Ex. Konjunkturerne nødvendiggjøre det — ved Siden af en anden Status, som lægges til Grund for det følgende Aar. Naar den ærede Foredragsholder bemærkede, at det, der skulde føres Regnskab over, var det, der indkom ved Salg, vilde Taleren hertil bemærke, at det gjælder om at faa saa meget som muligt af de Produkter, der frembringes til Salg, og derfor maa der gennem Regnskab føres Kontrol med, hvad der avles og forbruges paa de forskellige Punkter i Bedriften. Ligesom man beregner, at saa og saa megen Mælk gaar der til 1 Pund Smør, saaledes kan man ogsaa anstille Beregninger med Hensyn til Kornets og andre Afgrøders Anvendelse, og stemmer Resultatet ikke med tidligere Erfaringer, maa der være noget galt paa et eller andet Sted. At der er Mulighed for, at der, naar man staar med en Mælkeproduktion af 190,000 Pund, kan vejes fejlt, skal indrømmes, men Fejlgrænsen kjender man af Erfaring; den ligger indenfor $\frac{1}{2}$ pCt. eller saa omtrent.

Direktør Slomann: Det kan ikke nytte at diskutere Spørgsmaalet om Decimalerne med Kaptajn Schroll. Han véd, at der kan vejes fejlt og kjender Fejlgrænsen, men han véd ikke, om Mejersken vejer $\frac{1}{2}$ eller 1 pCt. fejl. Det er de

Fejl, der ere de vanskeligste at have med at gjøre, og dem maa man regne med og resignere og sige, det har ingen Betydning, om man ogsaa har 3 Decimaler, thi de kunne være fejle alle 3. Det glædede Taleren at høre, at Ingeniør Wøldike var bleven omvendt og ikke talte imod det dobbelte Bogholderi. Efter hans Udtalelser i »Ugeskrift for Landmænd« skulde man tro, at han ansaa det for umuligt at benytte det System i Landbruget. Taleren havde ikke Tid til at gjen-nemgaa alle de Indvendinger, som Ingeniør Wøldike havde fremført mod det dobbelte Bogholderi, men han vilde dog ikke undlade at bemærke, at naar Ingeniør Wøldike staar paa det Standpunkt, at der kan tænkes flere forskjellige Systemer af Bogholderi og anfører tyske Professorer til Fordel for dette Standpunkt, saa er det ganske morsomt, at en af disse Professorer, som Hr. Wøldike citerer, netop mener det modsatte, idet han siger, at Standpunktet er det, at der kun kan tænkes èt systematisk Regnskab, der er tilfredsstillende, et Standpunkt, der falder sammen med den Anskuelse, Taleren nærer.

Professor Segelcke (som ledede Forhandlingerne) vilde nu afslutte Forhandlingerne med en Tak til Hr. Direktør Slomann for hans Foredrag og til de Herrer, der have deltaget i Diskussionen. Selv om ikke alle ere enige med Hr. Direktør Slomann, maa det dog erkjendes, at han, som staar Landbruget saa fjærnt, har gjort sig overordentlig megen Umage for at sætte sig saa meget ind i Landbrugsliteraturen, som det af hans Udtalelser fremgaar, at han har gjort. Efter Talerens Mening vilde Sagen imidlertid vinde overmaade meget, hvis Hr. Direktør Slomann vilde gaa et Skridt videre og udarbejde en Form for et Landbrugsbogholderi med det dobbelte Bogholderi som Udgangspunkt, saaledes at man, naar man for 3die Gang mødes for at drøfte denne Sag, kan have noget foreliggende, der kan faa Betydning. Som Forholdet stiller sig for Øjeblikket, staa de fleste af de Tilstedeværende uforstaaende overfor Direktør Slomann, men dette vilde falde bort, saasnaart der fra hans Haand kom til at foreligge et Regnskab, som viste, at det dobbelte Bogholderi ikke er saa vidtløftigt at føre, som man nu mener.
